

Сивохоп Едуард Миколайович
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедра теорії та методики фізичного виховання
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Маріонда Іван Іванович
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедра фізичного виховання
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Товт Валерій Адальбертович
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедра теорії та методики фізичного виховання
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ САМОПІЗНАННЯ ФАХІВЦЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У статті виявлено педагогічні умови формування самопізнання майбутніх фахівців фізичної культури. Розроблено структурно-функціональну модель формування готовності студентів до самопізнання. Запропонована автором модель містить структурні блоки: мету самопізнання, методологічні підходи, функції самопізнання, компоненти, критерії, рівні готовності, об'єкти самопізнання, способи самопізнання, фактори самопізнання, педагогічні умови забезпечення цього процесу.

Ключові слова: формування готовності, самопізнання, майбутні вчителі фізичної культури, фізична підготовка.

Вступ. В умовах стандартизації та інтеграції загальної й професійної фізичної культури особливо зростає актуальність оптимізації процесу професійно-особистісної фізичної підготовки випускників факультетів фізичного виховання і спорту та профільних вищих навчальних закладів. Проблема формування їхньої готовності до професійної діяльності набуває сьогодні великого значення. Гуманітарно-зорієнтована освіта повинна бути спрямована на підготовку фахівця як суб'єкта власної фізичної культури, здатного до самопізнання та саморозвитку. У цьому випадку особистість сприймає діяльність у галузі фізичної підготовки як складову стилю життя, що сприяє цілям особистого вдосконалення [3; 7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливий вплив на активізацію навчального процесу у вищій школі мають праці вітчизняних і зарубіжних дослідників щодо вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців з використанням авторських організаційно-методичних систем комплексного професійного навчання і виховання [3; 4]. Загальні питання підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту до професійної діяльності вчителя, педагога, тренера розглядаються в працях М.Дутчака, Т.Круцевич [5; 6]. Окремі питання організації, управління, оцінювання якості фізичної підготовки розглядаються в роботах Р.Антоніка, І.Боднара, А.Драчука [1; 2; 4].

Метою статті є вивчення педагогічних умов формування самопізнання фахівця фізичної культури в процесі навчання у вищій школі. Завдання дослідження: 1. Визначити педагогічні умови формування самопізнання фахівця фізичної культури. 2. Розробити модель формування готовності майбутніх фахівців фізичної культури до самопізнання в процесі фізичної підготовки.

Виклад основного матеріалу. Формування го-

товності студентів до самопізнання в процесі фізичної підготовки обумовлено комплексом педагогічних умов. Під педагогічними умовами розуміються фактори, які забезпечують ефективність навчального процесу. Ми визначили дві групи педагогічних умов: організаційно-педагогічні та особистісно-орієнтовані.

1. Організаційно-педагогічні умови формування самопізнання:

1.1. Орієнтування студентів на ціннісне ставлення до формування особистості. За коректної оцінки педагогом особистості студента, у останнього формуються адекватні знання про відмінності між еталонними (нормативними) показниками і реальним станом речей, підвищується якість педагогічної взаємодії. Ця організаційно-педагогічна умова спрямовує систему педагог-учень на якісну зміну самосвідомості і «Я-концепції»; під впливом засобів фізичного виховання педагогічна дія направлена на розвиток функцій організму і зміну будови тіла.

1.2. Створення настанови на продуктивну взаємодію між викладачем і студентом. У процесі спільної діяльності викладача і студента у останнього спостерігається формування самосвідомості, основним наслідком якого є пізнання себе й установка на самовдосконалення. Характер спілкування педагога багато в чому визначається вмінням збагнути внутрішній світ своїх студентів, забезпечити відповідальну, розумово й емоційно адекватну реакцію вихованців. Творчий діалог з викладачем, його емоційна підтримка проявлених студентом зусиль, допомагають останньому набутти впевненості у своїх силах, переконаності у значущості й необхідності самопізнання.

1.3. Етапність і послідовність формування готовності до самопізнання. На кожному етапі передбачається вирішення певних завдань, для прикладу: забезпечити позитивне ставлення студентів до процесу самопізнання; розвинути інтерес до фізкультури

турно-спортивної діяльності; сформувавши потребу у всебічному аналізі власних переваг і недоліків; вирішити завдання особистісного самовизначення; розвинути здібності до самопроєктування особистісної програми фізичного самовдосконалення.

1.4. *Регулярне проведення консультацій з метою створення інформативної бази для засвоєння професійно значимих цінностей самопізнання в процесі фізичної підготовки.* На консультаціях триває формування навичок і вмінь орієнтування в науковій і навчальній інформації (вміння розбиратися в потоці різноманітної інформації, вести пошук та обирати репрезентативні джерела інформації залежно від проблеми вивчення, залучати додаткові джерела з метою більш повного розуміння того, що досліджується). Дуже важливо, щоб викладач на консультаціях актуалізував і стимулював студента до фізичного самопізнання.

1.5. *Орієнтація студентів на довгострокову програму самопізнання.* Опанувавши способи самопізнання, студент може усвідомлено і самостійно давати установку на формування програми роботи над самовдосконаленням, після того як закінчиться навчання у ВНЗ. Для цього розробляється план найближчих, середніх й далеких перспектив індивідуального розвитку засобами фізичної підготовки, формуються вміння й бажання самостійного отримання нових знань, продовження вдосконалення вмінь і навичок.

2. Особистісно-орієнтовані умови формування самопізнання:

2.1. *Визначення вектора самопізнання в процесі фізичної підготовки з урахуванням професійно значимих цінностей особистості.* Цілі й завдання повинні бути посильними, ясними, привабливими. Для цього освітній процес будується так, щоби ціннісні уявлення перетворювалися на перевірені особистим досвідом реальні мотиви самопізнання в процесі фізичної підготовки. Самосвідомість направляє на активну участь у формуванні гуманітарної культури майбутніх фахівців фізичної культури і спорту.

2.2. *Забезпечення студентів необхідними методиками щодо самооцінки свого фізичного та психічного стану.* Об'єктивна оцінка студентом свого фізичного і психічного стану є свого роду індикатором і, одноразово, регулятором його поведінки. Зміст експериментальних методик включав критичне ставлення до особистого фізкультурно-спортивного досвіду; мобілізацію психічних і фізичних можливостей у досягненні поставлених цілей; розвиток самодисципліни, волевих зусиль; авторський пошук методів самопізнання, адекватних власним можливостям.

2.3. *Вільний вибір студентами видів рухової активності, адекватної віковим можливостям, рівню фізичної підготовленості, стану здоров'я і працездатності.* Визначення цілей своєї діяльності є показником активності особистості, вираженням суб'єктивної позиції студента в процесі фізичного самопізнання. Коли ж мета задається викладачем, а сам студент її не сприймає, то така співпраця буде пасивною. У вільному виборі технологій самоосвіти виділено такі елементи як: визначення мети й порівняння її із власними можливостями; розгляд умов, необхідних для досягнення мети.

2.4. *Досягнення студентами особистісно-зна-*

чущих результатів фізичного самовдосконалення; розширення і збагачення індивідуального досвіду. Досягнення особистісно-значущих результатів дає певний стимул для подальшого самопізнання, емоційно заряджає особистість. За цієї умови розкриваються кращі якості студентів, зростає потенціал пізнавальної активності й самостійності студентів, а також формуються потреби до отримання нових знань і установки на майбутню творчу пізнавальну діяльність. Здобуваючи індивідуальний досвід, студент здатен самостійно відшукувати необхідні для успішної діяльності знання, навички й уміння (застосовувати методику й техніку творчої розробки завдань, поглиблювати знання, самостійно освоювати нові системи).

З метою реалізації педагогічних умов ефективності сформованості компонентів готовності до самопізнання була розроблена модель формування готовності майбутніх фахівців фізичної культури до самопізнання в процесі фізичної підготовки (рис.1).

Для направленої формування самопізнання, орієнтованого на особистісне фізичне вдосконалення нами створено спеціальну програму. Основою навчально-експериментальної програми були зазначені умови та досліджувані компоненти моделі, а саме: мотиваційно-ціннісний (ставлення особистості до процесу самопізнання); когнітивний (знання своїх психофункціональних і морфофункціональних можливостей); діяльнісний (володіння прийомами самопізнання); перетворювально-творчий (уміння творчо застосовувати знання й уміння спортивної діяльності); оцінювально-корегувальний (адекватна самооцінка й управління процесом самопізнання).

Досліджувана нами модель включає: мету, методологічні підходи, об'єкти, прийоми самопізнання, п'ять взаємозалежних і взаємодоповнюючих компонентів: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний, оцінювально-коригувальний, перетворювально-творчий. Стійкість структурних компонентів самопізнання в процесі фізичної підготовки визначається їхнім зв'язком із функціями самопізнання, а саме: інформаційною, оцінювальною, регулятивною, ціннісною, операційною. У моделі так само відображено критерії та рівні готовності до самопізнання, фактори самопізнання: ціннісно-смісловий, гуманізації освітнього середовища, фактор професійно-педагогічної орієнтації та фактор соціальної зрілості.

Викладений матеріал дозволяє зробити наступні **висновки:**

Визначено, що формування готовності студентів до самопізнання в процесі фізичної підготовки обумовлено комплексом педагогічних умов. Під педагогічними умовами розуміються фактори, які забезпечують ефективність навчального процесу. Для перевірки ми визначили дві групи педагогічних умов: організаційно-педагогічні та особистісно-орієнтовані.

З метою реалізації педагогічних умов ефективності сформованості компонентів готовності до самопізнання була розроблена модель формування готовності майбутніх фахівців фізичної культури до самопізнання в процесі фізичної підготовки

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми. Подальшого наукового пошуку потребують питання про роль самовиховання у формуванні особистості вчителя фізичної культури.

Рис. 1. Функціональна модель формування готовності майбутніх фахівців фізичної культури до самопізнання

Список використаної літератури

1. Атонік В.І. Процеси фізіологічної адаптації до навчання у педвузі / В.І.Атонік, І.П.Атонік // Адаптація учнівської молоді до навчальних занять і фізичних навантажень: тез. доп. наук. конф. – Черкаси, 1993. – С.5
2. Боднар І.Р. Фізичне виховання студентів з низьким рівнем фізичної підготовленості: автореф. дис. на здобуття наук.

- ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / І. Р. Боднар. – Луцьк, 2000. – 19 с.
3. Борейко Н.Ю. Принцип гуманізації як засіб реалізації особистісно орієнтованого навчання / Н.Ю.Борейко // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: зб. наук. пр. – Вип. 1 (5). – Х.: НТУ «ХПІ», 2003. – С.246-253
 4. Драчук А.І. Оптимізація фізичного виховання студентів вищих закладів освіти гуманітарного профілю: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / А. І. Драчук. – Львів, 2001. – 20 с.
 5. Дутчак М.В. Спорт для всіх в Україні: Теорія і практика. К. – Олімп. л-ра, 2009. – 279 с.
 6. Круцевич Т.Ю. Наукові основи фізичного виховання : лекція для студентів, аспірантів та слухачів курсів підвищення кваліфікації, викладачів фізичного виховання / Т.Ю.Круцевич. – К.: Т-во «Знання України», 2001. – 23с.
 7. Молнар М.В. Оптимізація програмно-нормативного забезпечення фізичного виховання у вищих закладах освіти України / М.В.Молнар, Е.М.Сивохоп // Реалізація здорового способу життя – сучасні підходи: зб. наук. статей. – Дрогобич: Коло, 2003. – С.57-61

Стаття надійшла до редакції 07.05.2016 р.

Сивохоп Едуард

кандидат педагогических наук, доцент
кафедра теории и методики физического воспитания

Марионда Иван

кандидат педагогических наук, доцент
кафедра физического воспитания

Товт Валерий

кандидат педагогических наук, доцент
кафедра теории и методики физического воспитания

Государственное высшее учебное заведение
«Ужгородский национальный университет», Ужгород, Украина

**ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ САМОПОЗНАНИЯ СПЕЦИАЛИСТА
ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ**

В статье выявлены педагогические условия формирования самопознания будущих специалистов физической культуры. Разработана структурно-функциональную модель формирования готовности студентов к самопознанию. Предложенная автором модель содержит структурные блоки: цель самопознания, методологические подходы, функции самопознания, компоненты, критерии, уровни готовности, объекты самопознания, способы самопознания, факторы самопознания, педагогические условия обеспечения этого процесса.

Ключевые слова: формирование готовности, самопознания, будущие учителя физической культуры, физическая подготовка.

Syvokhop Eduard

Candidate of Pedagogical Sciences, Ph.D., Assistant Professor
Department of Theory and Methodology of Physical Education

Marionda Ivan

Candidate of Pedagogical Sciences, Ph.D., Assistant Professor
Department of Physical Education

Tovt Valeriy

Candidate of Pedagogical Sciences, Ph.D., Assistant Professor
Department of Theory and Methodology of Physical Education

Sate Higher Educational Establishment
«Uzhhorod National University», Uzhhorod, Ukraine

**PEDAGOGICAL CONDITIONS OF FORMATION OF SELF-COGNITION OF A PHYSICAL CULTURE
SPECIALIST IN THE PROCESS OF STUDYING AT A HIGH SCHOOL**

*Two groups of pedagogical conditions of formation of self-cognition of future physical culture specialists have been defined in the article: organizationally-pedagogical and personality-oriented.
To the organizationally-pedagogical conditions belong:*

- Targeting of students to the value treatment to the personality formation;
- Targeting of students to the productive interaction between a teacher and a student;
- Stages and sequence of formation of readiness for self-knowledge.
- Regular consultations with the aim to establish informative basis for the acquiring of professionally important values of self-cognition in the process of physical training.
- Targeting of students to the long-term programme of self-cognition.

To the personality-oriented conditions belong:

- Determination of vector of self-cognition in the process of physical training taking into account of professionally important personal values.
- Providing students with necessary techniques on self-assessment of physical and mental condition.
- Free choice by students of a type of physical activity, age-appropriate, level of physical fitness appropriate, health and labour performance appropriate.
- Reaching by students of personal and significant results of physical self-perfection; expanding and enriching of personal experience.

Also the authors have work out the structural-functional model of formation of readiness of future physical culture specialists to self-cognition, that includes: sweep self-knowledge, objects of self-cognition, methodological approaches, five interdependent components and model of criteria: motivational-valued, cognitive, active, estimate-correcting and converting-creative.

Key words: pedagogical conditions, readiness of formation, self-cognition, physical education teacher, physical training.